

Demokrat Parti'nin halkla ilişkileri üzerine bir inceleme

Esra Keloğlu-İşler¹

Öz: Bu makale Türkiye'de siyasal halkla ilişkilerin gelişmesinde önemli başlangıçları beraberinde getiren Demokrat Parti dönemini incelemek için tasarlandı. İncelenen konuda toplanan veriler ve bilgiler niteliksel analizle değerlendirildi. Değerlendirme sonuçlarına göre, DP Türkiye'de siyasal halkla ilişkilerde günümüze kadar uzanan ciddi başlangıçların mimarı olmuştur. Bu başlangıçlar arasında kampanya düzenleme, medya ilişkileri, dinin siyasetin merkezine çekilmesi, afişlerden el ilanlarına kadar çeşitlenen iletişim araçlarının kullanılması, cemaat toplantıları, halkla yüzyüze iletişim bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Siyasal halkla ilişkiler, DP halkla ilişkileri, DP medya ilişkileri, Muhalefetle ilişkiler, DP seçim kampanyaları

A study on the public relations of Democratic Party

Abstract: This article was designed to study the DP era that brought along important beginnings in the development of political public relations in Turkey. The data and information about the subject of the study were evaluated by means of qualitative analysis. Analysis indicated that DP had been important architect of serious developments in the public relations that cultivated the nature of current political public relations. There are campaigning, media relations, positioning religion at the center of politics, public meetings, using communications media ranging from posters to handouts and face to face communications with people among these developments.

Keywords: Political public relations, DP public relations, DP media relations, DP election campaigns.

¹ Dr. Esra Keloğlu-İşler. ekeloglu@yahoo.com

GİRİŐ

Halkla ilişkilerin, oluşması ve gelişmesi, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, ülke içindeki ve uluslararası alandaki ekonomik ve siyasal yapılarla tarihsel paralellik göstererek biçimlenmiştir. Bunların yanı sıra, ekonomik çıkarları destekleyen yönetsel güç elde etme ve sürdürme amaçlı stratejilerin çizilmesinde, taktikler kullanılarak kontrol mekanizmaları geliştirmekte halkla ilişkilere etkin rol düşmektedir. Siyasal partiler, devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri günlük etkinliklerinde gerektiğinde profesyonel yardım alarak halkla ilişkiler uygulamaktadırlar. Siyasal halkla ilişkiler kurumsal olandan bilinçli olarak ayrılmıştır. Amerikan türü siyaset anlayışının sadece siyasal süreçlere ve bu süreçlerin de seçim süreçlerine indirgenmesi nedeniyle, kurumsal halkla ilişkiler, siyasal iletişim ve siyasal halkla ilişkiler dışında tutulmuştur.

Halkla ilişkiler tarihi ve gelişmesiyle ilgili olarak hem siyasal partiler, hem kurumlar hem de şirketler bağlamında dünyada ve Türkiye’de son derece fazla sayıda araştırma bulmak mümkündür. Türkiye’de ise yapılan araştırmalarda, niteliksel ve tarihsel değerlendirmeler son derece sayılıdır, buna karşılık şirketlerin sorunlarına yönelik ve onların etki/başarı elde etmelerine odaklanan yönetimsel araştırma karakterini taşıyan araştırmalar çok fazladır. Dolayısıyla, Türkiye’de, halkla ilişkilerin yapısal doğasını tarihsel bağlamda irdeleyen veya siyasal halkla ilişkileri, biliş yönetimi bazında ele alıp inceleyen bilimsel karaktere sahip araştırma bulmak bir hayli zordur. Aynı zamanda, hem niversiteler hem de özel şirketler tarafından seçimlerle ilgili olarak yapılan kamuoyu araştırmaları niceliksel olarak son derece fazla olmasına rağmen bu araştırmaların akademik veya bilimsel değerleri çok şüphelidir. Tüm bu durum, şirket, kurum ve siyasal parti halkla ilişkilerinin, bilimsel geçerliliğe ve güvenirliğe sahip araştırma tasarımlarıyla incelenmesi gereksinimini doğurmaktadır. Özellikle Türkiye’de siyasal halkla ilişkilerin, ikna ve etki gibi modası geçmiş ve basit bir anlayışın ötesine geçerek tüm yönleriyle ciddiyle ele alınması, incelenmesi gerekmektedir. Halkla ilişkilerin klasik ve ana akım algılanışına bir alternatif olarak Erdoğan’ın yaptı (2006) rnek verilebilir. Asya’daki ilk Türk kavimlerinden, Osmanlılara ve oradan da Türkiye Cumhuriyetine uzanan uzun bir tarihsel ereve içinde halkla ilişkiler Türkiye’deki akademik gelenekte alışılmamış biçimde sunulmuştur ve bu sunumla araştırılması gereken birçok soruyu da öne çıkarmıştır. Bu makale yukarıda tartışılan gereklilik ve araştırma

gereksiniminden hareket ederek, Türk siyasal tarihinde önemli bir başlangıç yapmış olan Demokrat Parti (DP) dönemindeki halkla ilişkilerin karakterini incelemek için hazırlandı. DP'nin siyasal iktidarı elde etme ve tutma mücadelesinde partinin halkla ilişkiler faaliyetlerinin karakteri belirlendi. Makalede incelenen dönem, DP'nin halkla ilişkiler stratejilerini yoğun bir şekilde kullanmaya başladığı iktidara gelmesinden başlayarak 1960'da ihtilal ile iktidarı kaybedene kadar olan dönemdir. Bu makalenin amacı siyasal halkla ilişkiler alanındaki ciddi eksiklikleri giderme çabalarına katkıda bulunmaktır.

Bu makalenin kuramsal gerekçesine göre, Türkiye'de siyasal ve ekonomik kültürü (neyin nasıl yapıldığının ve yapılmadığının) günümüzdeki biçimde ortaya çıkaran nedenlerin oluşması ve yayılmaya başlaması, çok partiye geçişle ve DP dönemiyle başlamıştır. Bu oluşumun halkla ilişkiler yanının incelenmesi akademik bir gerekliliktir. Tek partiden çok partiye geçiş, bütün toplumu ilgilendiren siyasal, ekonomik ve sosyolojik boyutları olan bir dönemdir. Bu makalede DP'nin halkla ilişkileri idealist ana akım yaklaşımlarında olduğu gibi yönetim fonksiyonu, aracı yapı, etkili iletişim stratejisi içinde ele alınmadı. Bunun yerine DP'nin çeşitli kesimlerle ilişkisi ve herkesi kapsayan bir üst küme olarak seçmen halk ile kurduğu ilişkileri tarihsel olarak incelendi.

YÖNTEM

Türkiye Cumhuriyetinin tarihinde belli bir dönemi alıp o dönemle ilgili olarak girişte belirlenen halkla ilişkiler faaliyetlerinin doğasını belirleyen ve irdeleyen bu makale, niteliksel tarihsel tasarım karakterini taşımaktadır.

DP'nin iktidar dönemindeki halkla ilişkilerinin incelenmesinde, önce iktidar yıllarının ilişkin genel tarihsel bir değerlendirme yapıldı. Daha sonra siyasal rakibi CHP'nin artık muhalefete düşmesiyle gelen egemenlik ve güç ilişkilerindeki değişiklik bağlamında ilişkileri incelendi. Ardından parti içi muhalefeti ve bu çatışmalara çözüm olarak kullandığı iletişim stratejileri araştırıldı. Halkla ilişkiler taktikleri genel olarak mitingler, halkla doğrudan buluşmalar, liderlik, muhalefete karşı yürütülen faaliyetler, afişler, gazete ilanları, el ilanları, reklamlar, fon toplama, söylem, propaganda taktikleri başlıkları altında değerlendirildi. Ardından, seçmene yönelik halkla ilişkilerini nasıl inşa ettiği ve sürdürdüğü incelendi.

Makalenin ele aldığı yukarıda belirtilen konularla ilgili bilgileri toplamak ve değerlendirmek için bu tarihi dönemle ilgili yazılmış akademik kaynaklar (kitap, dergi, makaleler, hatıralar, biyografiler) kullanıldı. Bu kaynakların yanı sıra, o dönemin güncel olaylarını anlatan, siyasal ilişkiler ve iletişim stratejileri hakkında bilgilerin elde edilebileceği günlük gazeteler veri kaynağı olarak tarandı. O dönemin basınında yer alan pek çok gazete içinden en önemli üç tanesi seçildi: *Ulus*, *Zafer* ve *Vatan*. Bu gazetelerde yer almayan bazı haberler için diğer gazetelerden faydalanıldı. Bunun dışında, TBMM Kütüphanesi ve mikrofilm arşivi, Milli Kütüphane ve TTK Kütüphanesinden yararlanıldı.

ANALİZ VE DEĞERLENDİRME

Çok Partili döneme gelindiğinde, Atatürk'ün tüm çabalarına rağmen Cumhuriyete taşınan, fakat kendini egemen kılma ve sürdürme koşulunu ancak İkinci Dünya Savaşından sonra bulan bir siyasal ilişki kültürü vardı. Bu kültür seçimden sonra tüm çıplaklığıyla kendini göstermeye başladı: DP muhalefet döneminde anti-demokratik yasaların kaldırılması ve devlet başkanlığı ile yönetimin yansızlığının sağlanmasını şiddetle savunmuştu. İktidara geldiğinde genel af ilan etti ve kısa zamanda yaptıklarıyla geçersiz hale getireceği liberal bir basın yasası çıkarttı; anti demokratik faaliyetlerini artırdı; siyasal liberalleşme karşıtı bir tutum aldı; Ceza Kanunu'nun baskıcı hükümleri daha da ağırlaştırıldı. Mayıs 1951'de, çıkarılan bir kararname ile resmi ilânları dağıtma yetkisi hükümete verilerek basın özgürlüğüne çok ciddi bir kısıtlama getirdi: Hükümeti ve DP'yi eleştiren basın ilansız, dolayısıyla finanssız bırakılarak zor durma düşürüldü. 1953'de çıkarılan "zoralım yasası" ile CHP'nin tüm serveti hazineye devredildi (Eroğul, 1998). DP, günümüzde Refah partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi, Fazilet Partisi gibi partilerin oluşması ve güçlenmesine en büyük neden olan dinin siyasal amaçlarla kullanımını başlattı. Önceleri radyodan muhalefetin de yararlanmasının demokrasinin gereği olduğunu, radyonun şu ya da bu partinin yayın organı olmadığını, ancak Türk milletinin hizmetinde olduğunu öne süren DP, iktidara geldiğinde radyoyu kendi yayın organı yaptı. Haberlerde DP tarafından kurulan Vatan cephesine geçen vatandaşların gönderdikleri ileri sürülen isim listeleri okunuyordu. Radyo'nun Meclis Saati adıyla yayımlanan ve meclis müzakerelerine yer veren programlarında da muhalefet sözcülerinin sözleri hiç aktarılmıyordu ya da anlamı çarpıtılarak veriliyordu.

Demokrat Parti halkla ilişkilerinin genel yapısı

DP'nin iktidarıyla birlikte halkla ilişkilerinde belli değişiklikler olmuştur. Muhalefetteyken yandaşı olan din adamları, il ve ilçe müteşebbis heyetlerindeki partililer tarafından sunumu yapılan "özgürlük" ideali vicdan hürriyeti olarak tanımlanarak dine saygılı olmaktan geçen bir demokratlık doğdu, buna uygun icraatlar hemen uygulamaya başlandı. Bununla birlikte muhalefetteyken yakın ve olumlu ilişki kurduğu kimi basın kuruluşlarının desteğini kaybetmeye başladı. Bu nedenle de muhalefetteyken etkin olarak yararlanamadığı radyoya yöneldi.

Mitingler

DP kuruluşundan itibaren halkla doğrudan ilişki kurduğu mitinglere ayrı bir önem verdi. Bu mitingler parti kurucularının liderlerin hep beraber katıldığı önemli bir halkla ilişkiler aracı olarak iş gören etkinliklerdi. Mitingin yapılacağı tarihten önce duyurular yapılarak halk, mitinge davet edilmekteydi. DP iktidara geldikten sonra da sık sık mitingler düzenlemeye devam etti. Fakat bu sefer bir fark vardı. İktidar dönemi mitinglerinde, icraatların halka anlatılması, kalkınma, sağlık ve eğitim konuları ağırlıklı olarak ele alınmıştır.

DP'nin mitingleri, seçim kampanyalarındaki mitingler ve gezilerde, açılışlarda, törenlerde yapılan mitingler olarak ikiye ayrılarak incelenebilir. Seçim kampanyalarındaki mitinglerde DP'nin seçmenin oyuna yönelik kendi halkla ilişkilerini yapmak ve oyu elde etmek için halkın rızasını isteme durumu söz konusudur. Oysa gezi, açılış ve tören gibi rutin etkinliklerde yapılan siyasal halkla ilişkiler, seçmen oyunun doğru yere gittiğine ikna edecek bir demokrat bizlik sunumu içermektedir. DP "kayıtsız şartsız millet hakimiyeti" düsturuna göre yaptıkları her iyi şeyi halkın desteğine dayandırarak, seçmenle muhalefette iken başlattıkları ilişkiyi iktidara gelince sağlamlaştırarak tutmuşlardır. Sadece muhalefette veya seçim kampanyaları sırasında değil, iktidara geldikten sonra da aralıksız olarak bütün Türkiye'yi gezerek halkla buluşmaları, DP'nin halkla ilişkilerinde planlı ve sürekli bir etkinlik olduğu için istenilen sonuçları vermiştir. Hatta ülkenin siyasal ve ekonomik sorunlarından bunalan liderler, kimi zamanlar kendilerini iyi hissetmek için halkla buluşmuşlardır.

Halkla doğrudan buluşmalar

DP'nin başarıyla uyguladığı mitinglerle eş zamanlı giden bir taktiktir. Bu doğrudan buluşmalar mitinglere giderken yol üzerindeki köy kahvelerine uğrayıp halkla "hasbihal" etmekten, grup toplantıları düzenlemeye,

konaklamak için köylülerin evlerinin seçilmesinden, açılış törenlerine kadar çeşitlenmektedir. Halkla doğrudan buluşmalar, gazete haberlerinden tanınan liderleri, sıradan birer insan olarak halkın karşısına getirmektedir. İnsanlarla el sıkışan, köy kahvesinde çay yudumlayan, memleketin gidişatı hakkında laflayan, hatta misafirlğe kalan kurucuların halkla ilişkilerini mitinglerdeki buluşmalardan daha bireysel hale getirmiştir. Bu buluşmalarla kamuoyunu belirli bir konuda bilgilendiriliyor ve kanaat lideri olarak maniple ediliyordu.

Liderlerden yararlanma

DP'nin kurucu liderleri muhalefet döneminde nasıl örgütlenmeyi gerçekleştirerek DP'nin bütün ilişkilerinde belirleyici oldularsa, iktidara geldiklerinde bu rolleri artarak devam etmiştir. Kurucular arasında yine Celal Bayar ve Adnan Menderes adı öne çıksa da dörtlünün hepsinin çok etkin olduğu görülmektedir. Oysa iktidar döneminde bu dörtlü en önemli dört görevi iş bölümü içinde yönetmişti. Bu iş bölümünde dikkati çeken unsur, herkesin yeteneklerine uygun işleri yürütmeleri ve başarılı olmalarıdır. Celal Bayar, "Atatürk'ün güvendiği adam" elbisesini giyerek neredeyse ona öykünerek büyük, babacan, mütevazı lider imajı çerçevesinde hareket etmiştir. İhtiyacı olanlara maddi yardımlarda bulunmak, yaşlılara, çocuklara kimsesizlere arka çıkmak, onların dertlerini dinlemek gibi yüce tutumlar içindeyken aynı zamanda sıradan bir adammış gibi mütevazı davranmaya gayret etmiştir. Bu nedenle de halk arasında gerçekten onu çok seven bir hayran kitesine sahip olmuştur.

Başbakan Menderes iktidar döneminde liderlikle ilgili Celal Bayar gibi hayırsever çalışmalar yürütme, halkın içinden çıkmış bir halk adamı olma imajına katkıda bulunmaya çalışmıştır. Menderes'in Londra'nın Gatwick Havaalanı'nda meydana gelen ve yolcuların büyük bölümünün öldüğü kazadan mucizevi kurtuluşu, bir çok dinci çevrede Menderes'in Tanrının insanlara önderlik etmesi için gönderdiği bir süper insan figürü olduğu inancını işlemiştir (Zürcher,1993; Toprak, 1998). Bu olaydan sonra "Allah'ın sevdiği kulu" olduğu görüşü halkta hakim oldu. Türkiyeye dönüşünde kazadan kurtulduğu için yollarda kurbanlar kesildi. Halk onu coşkuyla karşıladı.

Afişler

DP'nin 1946 ve 1950 seçimlerinde kullandığı "Yeter söz milletindir" afişinin günümüze değin herkesin aklında kalması, etkili ve anlamlı bir slogana sahip olması ve tasarımıyla başarısını kanıtlamıştır. 54 ve 57

seçimlerinde de yoğun olarak afiş kullanıldığı halde bu döneme ait ulaşılabilen diğer afişlerin "yeter söz milletindir" afişinin başarısına ulaştığı söylenemez.

DP 54 ve 57 yıllarındaki seçimlerinde daha çok icraatlarını anlattığı slogana dayalı afişleri tercih etmiştir. Bu afişlerde ilk afişlerin tersine grafik, resim ve desen kullanılmamış, sadece sloganlara ağırlık verilmiştir. Genellikle 3 renk veya 5 renk hazırlanan afişlerdeki sloganlarda DP bizliği, rakip parti CHP dönemini suçlayıcı hatırlatmalar ve emredici bir ton hakimdir.

1954'de kullanılan DP afişleri: *Yaptıklarımız yapacaklarımızın teminatıdır* (2 renk), *Kalkınma Türkiye senin eserindir onu yıktırma!* (4 renk), *Işık, okul, su yolumuz köye doğru* (4 renk), *Güvenden seçtin eserini koru!* (4 renk), *Buğdayına 30 kuruşu çok görene oy verme. Her işçiye bir çatı* (4 renk), *Yapayalnızdık bugün cihan bizimledir* (4 renk), *İşçi Vatandaş! Demokrat Parti haklarının bekçisidir. Senin partin "Demokrat Parti" dir* (4 renk) 1957 yılındaki afişler ise: *Daha büyük fabrikalar...Büyük müreffeh köylü ve şehirli vatandaşlarla dolu...*, *Daha çok yol Daha çok fabrika Daha çok refah İstiyorsan reyini Demokrat Partiye ver, Senin partin Demokrat Parti, Seni düşündüğü seninle çalıştığı için muvaffak oldu* (5 renk) *Dağlar yol, viraneler bağ oldu* (5 renk) *Köylü vatandaş DP seni kimseye ezdirmez* (5 renk), *Az laf çok iş* (5 renk) *Rey çalanı...Mazbata sahtekarlığı yapanı...Dayak atanı...UNUTMA Oyunu DP'ye ver, Dedikodu Yok! İşimizi elbirliğiyle bitirelim, Daha ileri, daha kuvvetli bir Türkiye için Demokrat Parti reyini hak etti* (6 renk) *Başlanan işlerin bitmesi lazım Kalkınmaya devam! Reyini Demokrat Partiye ver* (5 renk), *Geri kalmış bir devlettik İleri bir dünya milleti olduk* (5 renk), *Daha çok iş. İşçiye refah ve emniyet* (3 renk)

1946 ve 1950'de son derece güzel bir slogana sahip, doğru mesajı ileten grafik çizimli, okuryazar olmayanların bile anlayıp mesajını aklında tutabildiği "yeter söz milletindir" afişinin başarısı üzerine 54 ve 57 seçimlerinde mümkün olduğunca çeşitli slogan ağırlıklı afişlerin basılması yoluna gidilmiştir. Günümüzde afişlemenin yoğun ve işgal iletişimi türünde kullanılması usandırıcı, çevreyi kirleterek çirkinlik yaratan, kaçınmanın mümkün olmadığı insanları etkileme başarısı abartılmış bir siyasal halkla ilişkiler aracı olmuştur. "Yeter söz milletindir" afişinin tarihsel, sosyal, ekonomik arka planını göz önüne bulundurmaksızın halen pek çok siyasal parti tarafından ısıtılıp ısıtılıp seçmen önüne sürülmesi ise Türk siyasal halkla ilişkilerinin klişe bir geleneği olmuştur.

Gazete ilanları, el ilanları ve reklamlar

DP ile ilgili gazete ilanları iki karakter taşır. İlki DP'nin siyasal halkla ilişkilerinin duyurma işlevini yerine getiren ilanlardır. İkincisi ise devletin resmi ilanlarıdır. DP gazete ilanları dışında, siyasal halkla ilişkiler faaliyetlerinde çeşitli konularda vatandaşları bilgilendirmek için el ilanlarını kullanmıştır. Parti halkla ilişkilerine katkıda bulunacak etkinliklerin bilet satışı gibi konularda ise reklam ilanlarına başvurmuştur. Gazete ilanları ve reklamlar arasındaki ayırıcı fark, faaliyetleri duyurmaya yönelik ilanlar parti yayın organı olan gazetelerde sıklıkla yer alırken, örneğin eşya piyangosu, resmi milli bayramlar için düzenlenen balo, eğlence gibi etkinliklerin reklam ilanları daha yaygın gazetelerde yer almıştır.

DP gazetelerde faaliyetlerine yönelik çok değişik içerikli ilanlar vermiştir. Bu ilanlar mitinglerin, halk toplantılarının duyurulmasından, örgütlenmeleri tamamlanan il teşkilatı haberlerine ve duyurularına, milletvekili adaylarının halkla tanıtılmasını amaçlayan "haber" şeklinde yazılmış ilanlardan vatandaşa oyunu nasıl kullanması gerektiğini anlatan yazılara kadar çeşitlenmektedir. 10 Eylül 1950 tarihli *Zafer*'de "*Demokrat Partinin Ankaralılarına Teşekkürü*" başlıklı haberde olduğu gibi, haberde DP, Ankara İl İdare Kurulundan belediye seçimlerinde de "parti adaylarını seçmek suretiyle yüksek teveccüh ve alakasını esirgememiş olan Ankaralılarına ve feragatli çalışmalarından dolayı teşkilat mensuplarına" teşekkür edilmiştir.

Bir diğer önemli konu resmi ilanların dağıtılmasıdır. DP iktidara geldikten sonra resmi ilanların dağıtılmasında kendisini destekleyen ve partisinin yayın organı olarak faaliyet gösteren gazeteleri gözetmeye başladı. Bunlara ayrılan paylar büyüdü. Resmi ilanların adaletsiz olarak dağıtılması ilan payı kısılan gazeteleri maddi olarak olumsuz etkileyen bir unsur olduğu için DP tepki gördü. Bu ilanların bazıları sadece parti üyelerine değil seçmenlere de yönelik bir halkla ilişkiler faaliyeti olarak ele alınabilir.

DP fon toplamak için düzenlediği eşya piyangosu biletlerini satmak, resmi bayramlarda düzenlediği balo ve eğlencelere vatandaşların gelmesini sağlamak gibi amaçlarla gazetelere çeşitli reklamlar vermiştir.

Demokrat Parti tarafından yapılan yayınlar

DP iktidara geldiğinde yaptığı icraatların tanıtımını yapmak için seçim kampanyası öncesinde birçok konuda farklı kitlelere yönelik broşür -kitaplar bastırılmıştır. 1954 seçimlerinde *Kalkınan Türkiye*, *Horalarımızı Adım Adım Geziyoruz*, *Hangisi Bulunmaz Nimet*, *Sağlam Dimağ Sağlam Vücutta bulunur*,

Bayar'ın Amerika Seyahati, Genç Demokratlar ve Esasları gibi başlıklar taşıyan basılı yayınlar dağıtmışlardır. Ayrıca DP Diyanet İşleri yoluyla *İslam Dini, İslam Mütefekkirleri ile Garp Mütefekkirleri arasında Mukayese, Kutsi Hadis, İlahi Hadiseler, Hutbe, Radyoda Dini ve Ahlaki Konuşmalar* gibi dini konularda 20 tane kitap yayınlamıştır.

Fon toplama (Fund raising)

Daha önceleri Eşya Piyangosu ve üyelik aidatı yoluyla para toplayan DP, iktidara geldiğinde fon toplamayı toplumu ilgilendiren önemli konularda yapmaya başladı. Örneğin, Celal Bayar tarafından "ana davamız" diye nitelenen Bulgaristan'da baskı altındaki vatandaşların Türkiye'ye getirilmesi ve bu göçmenlere hayatlarına başlayacak paranın sağlanması için fon toplanmıştı. Fon toplama sel ve deprem gibi felaketlerde de kullanılmıştır.

Demokrat Parti'nin muhalefete karşı faaliyetleri

DP'nin çok partili hayata geçiş tamamlandıktan sonra pek çok farklı parti kurulmuş olsa bile en önemli rakibi güçlü CHP'dir. Daha sonra bu muhalefette ikinci sırada kendi içinden çıkan müstakil demokratlar grubunun kurduğu Millet Partisi gelir. DP kendi icraatlarını anlatırken "öteki" haline getirdiği eski iktidar sahibi CHP'nin yanlışlıklarına vurgu yapmış, cepheleşmeyi teşvik ederek, diğerini "soyguncu, onursuz, hırsız" olarak nitelerken kendisinin bunun tezatı olarak "dürüst, yeni, vatandaş yanlısı" özelliklerini tanımlamış ve halkın oyunda inşa etmiştir.

DP iktidarında CHP'ye karşı faaliyetlerle ilgili olarak en çok kullanılan araç basındır.

Demokrat Parti'nin kendi içindeki muhalefet

1954'den sonra DP'nin giderek zor duruma düşmesi, parti içine de yansımıştır. Fuat Köprülü, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Fethi Çelikbaş, Feridun Ergin, Mükerrerem Sarol gibi önemli isimler parti yönetimine 6-7 Eylül olayları nedeniyle sert eleştiriler yönelttiler. Bu krize, Ekim 1955'te ikincisi eklendi. Bazı DP'liler yazılarından dolayı mahkum edilen gazeteciler için ispat hakkı istediler. İspat hakkı isteyen milletvekillerinden dokuzu 15 Ekimde partiden ihraç edildi. Bunun üzerine 10 milletvekili de istifa etti. Üçüncü kriz Hüseyin Çorakçıoğlu'nun İktisat ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı hakkında gensoru önergesi vermesiyle DP meclis grubunda ortaya çıktı ve hükümet krizine dönüştü. Bütün kabine toptan istifa etti. Menderes kürsüye

ıkararak "kaderimi sizin oylarınıza terk ediyorum" konuşmasını yaptı. Bu konuşma çok etkili oldu. Görüşmelerin yeterli olduğu yönünde bir önerge sunularak kabul edildi. Menderes için güvenoyuna geçildi ve büyük bir oy çoğunluğu elde edildi. Menderes kürsüye çıkararak "arslanlar gibi insanlarsınız, siz isterseniz hilafeti bile getirirsiniz size layık olmaya çalışacağım" diyerek ünlü konuşmasını yaptı.

Demokrat Parti'nin seçmenle ilişkileri

DP'nin seçmenle ilişkileri icraatler, ekonomik-siyasal politikalar, inşaatlar, kalkınma, dış politika konularıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda özel olarak sahnelenen olaylar, halkı cepheleşmeye sevkeden kampanyalar, radyonun partizanca kullanımıyla dikkat çekici özellikler sergilemektedir.

DP seçmenin tam desteğini sağlayarak iktidara gelmekten memnun olarak icraatlarına başlamıştır. Yaptığı her şeyi halkın kendisini bunları yapması için seçtiği sunumuyla meşrulaştırmaktadır. DP'nin seçmenle halkla ilişkilerindeki muhalefete düşmanlık ve DP'ye ise bağlılık yaratma girişimleri devam etmektedir. O dönemde düşmanlık sebebi bulmak pek de zor değildi. Sadece halkın yoksullaşmasına neden olmak değil aynı zamanda komünizme sempati duymak, komünist propaganda yapmak, bu tür kişilerle ya da kurumlarla bağlantılı olmak da dönemin tarihsel koşulları içinde düşman bir cepheden sayılmak için yeterliydi.

İnanç istismarının yaygınlaşması

DP'nin kendini takip eden siyasal partilerin ve hatta CHP gibi partilerin seçim sürecinde ve seçim sonrası oy toplamak için kullandıkları halkla ilişkileri stratejilerinden biri de, Anadolu insanının dini inanç ve duygularını istismarının temellerini atmak, politikada ve kamu yaşamında dinin yeniden merkeze getirmek olmuştur. Bu bağlamdaki halkla ilişkilerinde DP Türkçe ezanı tekrar Arapçaya döndürmüş, okullarda din dersini koydurmuş, imam hatip okullarının sayısını artırmış, Anadolu'da yoğun bir şekilde camilerin inşa edilmesi ve tarikatların kuran kursları aması ve yayılmasına katkıda bulunmuştur (Sherwood, 1967; Stokey, 1992; Dodd, 1992). İktidarlarının ilk kanunlarından biri 16 Haziran 1950'de ezanın Arapça okunması yasağının kaldırılması olmuştur. Böylece kendilerini destekleyen kitleye liderler değil ama taşra rgtlenmelerindeki DP'li yöneticilerin verdiği çok önemli bir söz yerine getirilmiş oldu. 1950'den sonra her cuma sabah Ankara Radyosundan Kuran yayını başlamış. Yine aynı yıl, radyoda buna mevlit yayınları

eklenmiştir. Kuran kursları, Arapça tedrisat ve tarikat faaliyetlerine göz yuman bir ortam oluşmuş, İslamcı çıkar çevrelerinden muhalefeti "CHP Frenk meşreplerin partisidir" diyen din merkezli yazılar artmıştır (Cem, 1999: 343). Bu tarz halkla ilişkiler 1950 seçim öncesindeki küçük kongrede söz alan Fuat Köprülü'nün "Bu imanlıların, imansızlara karşı bir mücadelesidir" beyanı Anadolu insanını birbirine düşman yapan faaliyetlerin en belirgin ifadelerinden biridir.

Dini inançla ilgili halka ilişkilerinde, DP kamuoyuna sözler vermeye devam etmiştir. Örneğin 1957 seçimlerindeki halkla ilişkiler kampanyalarında 7 yılda 15 bin cami kurduklarını, din adamı yetiştirmek için yeni dini okullar açacaklarını, İstanbul'u ikinci Kâbe yapacaklarını, her fabrika bacasının yanında bir de minare dikeceklerini yaymışlardır. Bazı DP konuşmacıları Kuran'dan ayetler okumuşlar ve eğer dini özgürlüğü korumak istiyorlarsa, halka kafir Cumhuriyetçilere oy vermemelerini söylemişlerdir (20 Ekim 1957 *Cumhuriyet*, 23 Ekim 1957 *Zafer*; Menderes, Adana ve Konya'da). Camilerde "seçim namazları" düzenlenmiştir. Bazı hocalar peygamberin Başbakana rüyasında görüldüğü ve ülkeyi yönetmesi için ona devletin mührünü verdiği "havadisini" yaymışlardır. Bazı hocalar da aile soyadı yasasını eleştirmişler ve CHP'nin Allah'ın adını "tanrı" diye değiştirerek günah işlediklerini ve Allah'a karşı geldiklerini öne sürmüşlerdir. Bazıları CHP vekillerinin mason olduklarını iddia etmişlerdir (*Zafer*, Ekim 19, 1957 (Koraltan Kocaeli'de; *Cumhuriyet*, 6, 9, 10, 19, 21, 30 Ekim 1957; *Ulus*, Ekim 10, 17, 1957; *Dünya*, Ekim 5, 1957).

Din dersi eğitimi

Nal'ı belirttiği gibi (2005) din dersi eğitimindeki ilk tavizler CHP iktidarında verilmiştir. 1948-49 öğretim yılından itibaren, CHP'nin değişen din siyaseti çerçevesinde ilkokullara seçmeli din dersleri konulmuştur. DP tarafından getirilen din derslerinin okullarda verilmesine ilişkin kanunda "Türk çocukları, diğer ihtiyaçları olduğu gibi, diğer ihtiyaçlarına da cevap vermek üzere, ilkokullarda din öğretiminin yapılması ve bu derslerin diğer dersler arasına alınması uygun görülmüştür" denmektedir. Program dışı okutulan bu dersler, 1950-51 ders yılından itibaren seçmeli olmakla birlikte programa dahil edildi. 1951-52 ders yılından itibaren de öğretmen okullarının ikinci devrelerinin bir ve ikinci sınıflarına haftada birer saat olmak üzere zorunlu din dersi konuldu (Bolay ve Türköne, 1995). 5-14 Şubat 1953 tarihleri arasında düzenlenen Beşinci Milli Eğitim Şurası'nın temel

konularından birisini ilkokullardaki din eğitimi oluşturuyordu. Milli Eğitim Bakanı İleri Devletin okullarda din dersi okutmak suretiyle aynı zamanda gericilikle de mücadele ettiğini ileri sürüyordu (Parmaksızoğlu,1966:30).

İmam hatip okulları ve kuran kursları

1949 yılında on il merkezinde on ay süreli imam hatip kursları açılmıştı. DP döneminde kurslar, birinci devresi dört, ikinci devresi üç yıl olan yedi yıllık imam hatip okullarına dönüştürülmüş ve sayıları 1951 yılında yediye ulaşmıştı. Bu okullar DP'nin dinsel muhalefedinin muhatabı olan kesim tarafından büyük sevinçle karşılanmış, parasal olarak desteklenmiş, binaları yaptırılmış çeşitli gereksinimleri karşılanmıştır (Bolay ve Türköne 1995:135). DP'nin bu okulları açma gerekçesi aydın din adamları yetiştirmektir. Tevfik İleri valiliklere genelge göndererek bazı yerlerde cahil kişilerin okul çağındaki çocuklara mahalle mekteplerinde yasalara aykırı olarak Arap harfleriyle eğitim verdiklerine işaret ederek yasal işlem talep ediyordu. Bu durum yönetim tarafından somut olarak ortaya konunca Arap harfleriyle eğitimi önlemek amacıyla eğitim kurumlarındaki din derslerine aydın din adamı yetiştirilmesi gerekçesiyle imam-hatip kursları açıldı.

Olay sahneleme: 6-7 Eylül olayları

6-7 Eylül olayları, 1955 yılında DP'nin iktidarda geçirdiği sıkıntılı döneme gelen eleştirilerden kaçınmak üzere sahnelenmiş ancak sonu başarısız olmuş bir olay sahneleme (pseudo-event) olarak ele alınabilir. Atatürk'ün Selanik'teki evinin yakınındaki Türk Konsolosluğunun bombalandığı haberi alındığında A. Menderes, hemen olayın radyodan yayınlanması için talimat verdi. Aynı saatlerde DP yanlısı *İstanbul Ekspres* gazetesi ikinci baskıya geçti. Bu iki binanın hasar aldığı haberi verildi. Kıbrıs Türktür Cemiyetinin örgütlediği büyük gruplar Taksime doğru yürümeye başladılar. Taksim ve Beyoğlu'ndaki dükkanlara saldırarak yakmaya, yıkmaya ve yağmalamaya başladılar. Ermeni, Yahudi, Rum ve bazı Türk vatandaşlarının evleri ve malları talan edildi canlarına kast edildi. 73 kilise, 8 ayazma, 1 havra, 2 manastır, 4340 dükkan, 110 otel-restoran, 27 eczane, 21 fabrika, 3 Rum gazetesi, 5 Rum kulübü, 2600 ev, 52 Rum ve 8 Ermeni okulu ve pek mezar talan edildi. Bu korkunç olay Ankara ve İzmir'e de sıçradı. Ancak en şiddetli gösteri İstanbul İstiklal Caddesinde meydana geldi. İzmir'de Yunan pavyonu ve Yunanistan Konsolosluğu yakıldı. 14 ev, 6 dükkan, 1 pansiyon, 1 kilise ve İngiliz Kültür Merkezi tahrip edildi.

Demokrat Parti'nin medyayla ilişkileri

Basınla ilişkiler

Albayrak'ın belirttiği gibi (2004) DP'nin 1949 yılında *Zafer*'in kuruluşuna kadar, kendine ait bir yayın organı olmamasına karşın, *Vatan*, *Cumhuriyet*, *Zafer*, *Kuvvet*, *Yeni Sabah*, *Son Posta*, gibi gazetelerce desteklenmiştir. DP'nin 1950 Temmuzunda kabul ettiği basın yasası ile basın nispeten daha olumlu koşullara kavuşur. Gazete, dergi çıkartmak için bildirimde bulunmanın yeterli olması, gazete sahiplerine ceza verilmesinin kaldırılması, adı kötüye çıkmış kişilerin basında çalışmasını engelleyen maddenin çıkarılması, basın davalarının özel mahkemelerde görülmesi olarak sayılmaktadır. Sendika kurma hakkı, sosyal güvenlik, kıdem tazminatı, iş sözleşmesi, DP iktidarının basınla ilgili getirdiği olumlu yeniliklerdir.

DP iktidarının daha ilk aylarından başlayarak *Ulus Gazetesi*'nde Ratip Tahir Burak'ın, hükümet üyelerini dansöz, hayvan ve daha başka yaratıklar şeklinde eleştiren karikatürlerinin yayınlanması ise, başta Menderes olmak üzere DP'lileri çileden çıkarmıştır. Bütün şimşekleri üzerine toplayan *Ulus Gazetesi*, iktidar tarafından sıkı bir izlemeye alınarak; Hüseyin Cahit "Göz Kapalı Oy Verme", Fatih Rıfkı da "Çetecilik" yazılarından dolayı mahkemeye verildilerse de (*Ulus* 25 Nisan 1951), bu gazeteciler, yargılama sonucunda beraat ettiler (*Ulus* 3 Mayıs 1951). Ancak DP iktidarının basınla ilişkisi giderek kötüleşti. 1952 yılından itibaren yasaya getirilen ek maddelerle basının özgürlük ortamı oldukça daraltıldı. İktidarlarının ilk yıllarından itibaren Başta *Ulus* olmak üzere, bazı gazetelerin yazarları hakkında dava açma girişiminde bulundular. Hüseyin Cahit Yalçın bu gazetecilerin başında gelmektedir. Yalçın, 25 Şubat 1951 tarihindeki "Türk Milleti daha iyisine layıktır.." başlıklı yazısında, hükümetin tinsel kişiliğine hakaret ettiği gerekçesiyle, mahkemeye verildi (*Ulus* 14 Nisan 1951). Yeni maddelerle getirilen baskı ve sınırlamalar sırasında, Örneğin Safa Kılıçoğlu (*Yeni Sabah*) 1954 de halkı kışkırtmaktan altı ay hapse mahkum edildi. Başbakan Menderesi eleştirdiği için 79 yaşındaki Hüseyin Cahit Yalçın hapse atıldı.

Basınla ilişkileri düzeltmeye yönelik çabalara rağmen DP'nin basına eşitlikçi davranmaması olumsuz sonuçlar doğurmaya devam etti. 5 Temmuz 1952 tarihinde *Ulus*i ile aynı binada yer alan CHP arşivinin bir bölümünün yanmasıyla sonuçlanan ve gazete tarafından "kundaklanma" olarak nitelendirilen yangın çıktı (*Ulus* 6 Temmuz 1952). Gazetecilere yönelik baskılar artarak devam etti. Yusuf Ziya Ademhan, Selami Akpınar, Cüneyt

Arcayürek, Cemil Sait Barlas, Beyhan Cenkçi, Bedii Faik, Tarık Hakululu, Naim Tıralı, Kemal Toker, Cemalettin Ünlü, Oktay Verel, Bülent Ecevit gibi gazeteciler gözaltına alındı, hapis yattı (Alemdar, 2001).

1954 yılında Millet Partisi'nin kapatılmasına tepki gösterdiği bahanesiyle, CHP'nin geri kalan mallarına da el konulmuş, Ulus Gazetesi ve matbaası hazineye devredilerek, iktidarın en çok şikayetçi olduğu bu yayın organı susturulmak istenmişti.

Bütün bu gelişmelerin akabinde hazırlanan yeni basın kanunu gazete sahipleri, başyazar, yazı işleri müdürleri, makale yazarları ve siyasi muhabirler için yüksek okul mezunu olma şartı getirildi. Böylece bütün gazetecilerin eğitimlerini tamamlaması, gazetelerin ise bunu beyan eden belgeleri ilgili mercilere vermesi durumu doğdu. İktidar, siyasi ve ekonomik bunalımın giderek artması üzerine, yalnızca basına kısıtlamalar getirmekle kalmayacak, aynı zamanda miting ve gösterileri engelleyici nitelik taşıyan "Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri" hakkındaki 6761 sayılı yasayı, 27 Haziran 1956 tarihinde kabul edecekti.

Ardından baskının bir başka şekli gazete kağıdına büyük bir zam yapma ve gazetelerin sayfa sayısı ile boyutunun sınırlandırılmasıyla geldi. DP kendisini eleştiren muhalif basın üzerinde, genel seçimlere birkaç ay kala çok sık bir denetim kurmuştur. Seçimler sırasında muhalif basının kağıt, mürekkep bulma bulması zorlaştırıldı. Bunun en önemli nedeni ise, özellikle Başbakan ve hükümet üyelerinin 1957 genel seçimlerindeki oy kaybindan basını sorumlu tutmalarıdır.

Basınla DP ilişkisinde çatışma ve sorun yaratan önemli bir konu ise resmi ilanlar meselesidir. Doğal olarak resmi ilanlar gazetelerin en önemli gelir kaynaklarıdır. Bu gelirler gazetelerin yaşamasında hayatidir. DP ise resmi ilanların dağıtımını konusunda kendi yandaşı olan gazeteleri kayırma yoluna gitmiştir.

Böylelikle, 1960 yılı Mayıs ayına gelindiği zaman, artık özgür bir basın olmak bir yana, basın diye bir şeyden söz etmek bile olanaksız görünüyordu. Zira gazeteler, günlük görevlerini bile yapmaktan alıkonularak, etkisiz duruma getirilmiş, yada çoğu kapatılmış bulunuyordu.

Radyo ve Vatan Cephesi

DP 1957 seçimlerini kazanmasına rağmen oyları muhalefetin toplam oylarından daha azdı. Muhalefet birleşerek güçlenme arayışına girdi. Başbakan Menderes 12 Ekim 1958 tarihinde DP Manisa il örgütünde yaptığı

konuşmada DP'ye karşı kin ve husumet cephesi oluştuğunu bu cepheye karşı bir "Vatan Cephesi" kurmanın gerekliliğinden söz etti. DP İktidarı, vatandaşın popüler en büyük eğlencesi radyoyu Vatan Cephesi'nin propaganda aracı olarak kullanmaya karar verdi. Vatan cephesine katılanlara ilişkin uzun isim listeleri devlet radyosundan yayımlandı. Bu listelerde ölmüş insanlar, bebekler, isminin orada okunduğundan habersiz kişiler vardı. Vatan cephesine ilişkin propaganda sadece radyo ile sınırlı kalmamış haftalık olarak yayınlanan ve o haftanın iktidarı ilgilendiren olumlu haberlerin yer aldığı, Vatan Cephesi adında yöresel propaganda gazeteleri yayınlanmaya başlamıştı (Zürcher, 1993).

Çankaya'ya göre (2000) DP iktidarının ABD ile artan ilişkileri radyo yayınlarına "Unesco Saati", "Türkiye'de Marshall Planı" ve "Birleşmiş Milletler Saati" gibi programlardan geçerek yansımıştır.

SONUÇ

DP Türk siyasal hayatında ekonomik, sosyal, siyasal kültürün yeni oluşumları ve dönüşümlerini, önemli siyasasal halkla ilişkiler başlangıçlarını temsil etmektedir. DP'nin Türk siyasal hayatı içinde yer almasıyla siyasal halkla ilişkilerin dolayısıyla halkın gönüllü katılımı ve rızasının imal edilmesi önem kazandı. Siyasal halkla ilişkiler faaliyeti olarak planlı sistemli ve uzun vadeli çalışmalar yapılmaya başlandı.

Çok partili sisteme geçişte siyasal halkla ilişkiler belli erozyonları da getirdi. Atatürk ve tek parti döneminde siyasal halkla ilişkiler belirli amaçlar doğrultusunda devrimin ihtiyaçlarını yerine getirmek esasına dayanmaktaydı. DP'nin kurulması ve çok partili siyasal döneme girilmesiyle, uluslararası siyasal ve ekonomik pazar politikalarıyla desteklenen yeni-toprak ağalarından, bankacılara, tüccarlardan ve sanayicilere kadar son derece geniş bir özel çıkar çevresi, giderek yoğunlaşan bir ikna ve yönlendirme gereksinimi duymaya başladı. Siyasi rekabet ve çatışmalar arttıkça, doğal olarak halkla ilişkilerin siyasal alanda kullanımı da artmaya başlamıştır. Yeni-liberal politikalar yaygınlaşana dek, özel şirket biçiminde oluşturulan ve kurumsallaşarak siyasal alanda iş yapan profesyonel halkla ilişkiler ortaya çıkmamıştır.

DP'nin iktidardaki yıllarındaki halkla ilişkiler faaliyetleri doğal olarak yürütme araçlarını elinde tutmanın yanı sıra o zamana kadar uyguladığı halkla ilişkiler stratejileriyle elde ettiği gücü destekleyen bir karaktere sahip olacaktır. Bu dönemde DP radyo gibi daha önce sınırlı olarak kullanabildiği

popüler kitle iletişim araçlarını kendi yayın organına dönüştürmüştür. Ayrıca *Zafer* gibi kendi yayın organı olarak çalışan basınla beraber küçük yerel gazetelere de destek vererek faaliyetlerine devam etmiştir. DP muhalefet döneminde kendisine destek veren basının rüzgarını arkasına alarak kamuoyu nezdinde görüşlerini aktarmıştır. Ancak iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra basının desteğini giderek kaybetmeye başlamıştır. Bu nedenle iktidarın sunduğu olanaklarla kendi propagandası için Güneş Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Ortaklığı gibi oluşumlara başvurmuştur. İki kuruluş kaynaklarının iyi yönetilememesi nedeniyle 1957 yılında birleşmişlerdir. Bu kuruluşlar DP'nin *Zafer*, *Zafer Akşam Postası*, *Yeni Köylü*, *Havadis* gibi gazeteleri yayınlarak resmi abonelik, ücretsiz dağıtım yoluyla kamuoyuna dağıtılmıştır (Alemdar, 2001). Böylece artık basının kendilerine sağladığı destekten mahrum kalan DP parti bizliğinin satışı için kendisi tarafından yayınlanan bu neşriyattan yararlanmıştı.

DP'nin halkla ilişkiler çalışmaları kuruluşundan muhalefete, muhalefetten iktidara modern anlamda planlı, sistemli süreklilik gösteren yönetsel bir uygulama niteliğindedir. Amerika'daki uygulamaya paralel şekilde siyasal halkla ilişkilerin bütün araçlarını kullanmıştır. Ayrıca kamuoyunu manipule etmede, seçmen halkın bilincini yönetmede, tanıtma ve duyurma faaliyetlerinde Türkiye'de ilk örnekler vermişlerdir. Günümüze kadar uzanan Türk siyasal iletişimde aradan geçen kırk yedi senelik zaman diliminde halen siyasal partiler tarafından strateji ve taktikleri taklit edilmekte, "yeter söz milletindir" gibi ünlü sloganları seçim kampanyalarında biraz değiştirilerek de olsa kullanılmaktadır. Bu nedenle de sadece liderleri değil parti de siyasal hayatta bir mit haline gelmiştir.

1954 seçimlerinde, özgürlükler ve ekonomik refah üzerine kurulan siyasal halkla ilişkileriyle seçimlere giren DP seçimi büyük zaferle kazansa da 1955 de ekonomik plansızlık nedeniyle iktisat politikaları geri tepmeye başlamıştır. Zorluklarla birlikte siyasal halkla ilişkilerinde DP liderlerini uçuruma götüren stratejiler geliştirmeye ve taktikler kullanmaya başlamıştır. Örneğin, 1958 de olacak seçim bir sene öne alınarak karşıtlar ve muhalifler için ciddi engeller içeren bir seçim yasası değişikliği getirilmiştir. (Tachau ve Good, 1873; McCally, 1956; Karpat, 1962; Turan, 1986). Demokrat Partililer kalkınma, büyüme ve inşaat alanındaki icraatları üzerine vurgu yapacak şekilde 1957 seçimin hemen öncesinde yoğun bir halkla ilişkiler gösterisine girişmişlerdir: Yeni fabrikaların (Niğde'de Çimento fabrikası, Nevşehir'de tekstil fabrikası, Mudanya'da jüt fabrikası) , yolların, ev projelerinin vs. açılışlarını yaptılar,

Zafer'in yazdığı gibi üç ayda 33 endüstriyel proje gerçekleştirdiler (*Zafer* gazetesi, 12 Ağustos, 1957). Bu tür halkla ilişkiler girişimlerinde beklenen geniş kitlelerin oy vererek katılmasıydı.

Öte yandan siyasal halkla ilişkilerdeki en büyük yanlışlık hükümeti kontrol edenlerin kendilerini devlet sanmaları ve seçilmiş temsilciler yoluyla halkın, dolayısıyla devletin iradesini temsil ettiklerini iddia etmeleri ile geldi. Bu durumun olumsuz etkileri kadrolaşmaktan radyonun kullanımına kadar her alanda kendini gösterdi. Diğer özgürlüklerde olduğu gibi radyonun kullanımı özgürlüğünün kısıtlanması da devletin bütünlüğü ilkesi gerekçe gösterilerek meşrulaştırıldı (Dodd, 1992; Ahmad, 1994).

Sonuç olarak, DP'nin halkla ilişkiler çalışmaları hem muhalefet hem iktidar döneminde onlara "başarı"yı getirmiştir demek idealist bir varsayım olarak kalır. Çok partili siyasal hayata geçişte başarının altında pek çok unsur yatar. Bunlardan en önemlilerinden biri, DP'nin halkla ilişkilerini bizzat planlayan ve sistematik etkinlikler olarak uygulayan kurucu liderlere bağlı olmasıdır. Ancak sadece kurucu liderler de "başarı"yı açıklamakta yetersiz kalır. Bu kurucuların özellikleri de önemlidir. DP liderler takımı Türkiye'de modern anlamda siyasal halkla ilişkiler yokken batıdaki örnekleri takip etmiş ve uygulanması için çaba göstermişlerdir. Elbette bu çaba dönemin tarihsel koşulları mükemmel bir zemin hazırlamasaydı başarılı olamazdı. Yine varolan pek çok partide lider olmayan liderlerin siyasal halkla ilişkilerin sihirli değneği dokundurularak parlatılarak pazarlanması yerine DP'de birden fazla ve uyum içinde çalışan liderler grubunun herhangi bir iletişim ya da halkla ilişkiler birimi olmaksızın veya dışarıdan bu işlevleri gerçekleştiren biri tutulmaksızın iş görmesini açıklamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (1994). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, İstanbul:Hil.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoenix.
- Alemdar K. (2001). *İletişim ve Tarih*. (1.baskı) Ankara:Ümit.
- Bolay ve Türköne. (1995). *Din Eğitimi Raporu*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Cem, İsmail (1999). *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, İstanbul: Can yayınları.
- Çankaya, Ö. (2000). "Türkiye'de Radyo Yayıncılığının Öyküsü" içinde: *İstanbul Radyosu Anılar, Yaşantılar*, İstanbul: Yapı ve Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Dodd, C.H. (1992). "The Development of Turkish Democracy" *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 19, No. 1., pp. 16-30.

- Eroğul, C. (1998). "Çok Partili Düzenin Kuruluğu", İçinde: *Geçiş Sürecinde Türkiye*. (der:İrvin Cemil Schick ve Ahmet Tonak) (3. baskı) İstanbul: Belge Yayınları.
- Karpat, K. H. (1962). "Recent Political Developments in Turkey and Their Social Background". *International Affairs*, Vol. 38, No. 3., pp. 304-323.
- Keloğlu-İşler, E. (2007). *Demokrat Parti'nin halkla ilişkiler stratejileri üzerine tarihsel bir inceleme: 1946-1960*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- McCally, S. P. (1956, May). "Party Government in Turkey". *The Journal of Politics*, Vol. 18, No. 2. pp. 297-323.
- Nal, S. (2005). "Demokrat Partinin 1950–1954 Dönemi Din Siyaseti" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 60: 3, Temmuz-Eylül.
- Parmaksızoğlu, İ. (1966). *Türkiye'de Din Eğitimi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Sherwood, W. B. (1967, October). "The Rise Of The Justice Party In Turkey". *World Politics*, Vol. 20, No. 1, pp. 54-65.
- Stokey, M. (1992). "Islam, the Turkish State and Arabesk" *Popular Music*, Vol. 11, No. 2, pp. 213-227.
- Tachau, F., ve Good, M. D. (1973). "The Anatomy of Political and Social Change: Turkish Parties, Parliaments, and Elections" *Comparative Politics*, Vol. 5, No. 4., pp. 551-573.
- Toprak, B. (1998). "Dinci Sağ" içinde: *Geçiş Sürecinde Türkiye*. (der: İrvin Cemil Schick ve Ahmet Tonak), (3. baskı). İstanbul: Belge Yayınları.
- Turan, İ. (1986, November). "The Recruitment of Cabinet Ministers as a Political Process: Turkey, 1946-1979" *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 18, No. 4. pp. 455-472.
- Zürcher, E. J. (1993). *Turkey: A Modern History*. London: I.B. Tauris&Co Ltd Publishers.